Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet
Ministry of Agriculture and Forestry

Maa- ja metsätalousvaliokunta 31.5.2024
Asia: E 32/2024 vp Valtioneuvoston selvitys: EU:n kriisivarautumisen ja resilienssin vahvistaminen; Suomen näkemyksiä varautumisunionistrategian valmisteluun https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Liiteasiakirja/Documents/EDK-2024-AK-18748.pdf

Maa- ja metsätalousministeriön esittää kantanaan EU:n kriisivarautumisen ja resilienssin vahvistamisesta seuraavaa:

Komissio sai maaliskuun 2024 Eurooppa-neuvoston päätelmissä tehtäväksi ehdottaa EU:lle varautumisstrategiaa. Sisältöön vaikuttavat kaksi keskeistä työlinjaa. EU-puheenjohtajamaa Belgia on laatimassa neuvoston päätelmiä horisontaalisesta kriisinhallinnasta, jotka on tarkoitus hyväksyä yleisten asioiden neuvostossa kesäkuussa. Päätelmät muodostavat jäsenvaltioiden näkemyksen kriisivarautumisen kehittämiseen EU-tasolla. Toinen työlinja on komission puheenjohtajan presidentti Niinistöltä pyytämä raportti. Tässä MMvk kuulemisessa MMM ottaa kantaa ainoastaan päätelmiin horisontaalisesta kriisinhallinnasta.

Myös MMM korostaa Euroopan unionin varautumista ja kriisitoiminnan kokonaisvaltaista, koordinoitua ja kaikki uhat kattavaa lähestymistapaa, mukaan lukien EU:n varautumisstrategia. Horisontaalista, kaikki relevantit politiikka-alat kattavaa kriisivarautumista tulee edistää parhaalla mahdollisella tavalla ja sen tulisi olla keskeisessä roolissa tulevan komission ohjelmassa.

MMM katsoo, että suomalainen kokonaisturvallisuuden yhteistoimintaan perustuva toimintamalli tarjoaa hyödynnettäviä periaatteita EU:n varautumisen ja kriisitoiminnan vahvistamiselle. Yhtä lailla pidämme tärkeänä, että strategian sisältö ja eurooppalainen toimintamalli luodaan vahvassa jäsenmaiden välisessä yhteistyössä. Kukin jäsenvaltio on kuitenkin vastuussa omasta varautumisestaan ja huoltovarmuudestaan. Tämä korostuu erityisesti Suomen kaltaisen korkean huoltovarmuuden omaavassa valtiossa. Tämän vuoksi on keskeistä, että EU-tason toimilla täydennetään ja vahvistetaan kansallisia rakenteita tarpeelliseksi katsotulla tavalla, kuitenkaan toimivia kansallisia rakenteita heikentämättä.

Kuten muistiossa on todettu, varautumisessa ei ole kyse vain kriisinhallinnasta ja siviilivalmiudesta, vaan laajemmasta turvallisuuskokonaisuudesta, kuten sisämarkkinoiden kriisinsietokyvystä, huoltovarmuudesta ja toimitusketjuista, hybridi- ja kyberuhista, ruokaturvasta ja vesihuollosta, ilmastoresilienssistä, henkisestä kriisinkestävyydestä, kriittisestä osaamisesta, disinformaation tunnistamisesta ja medialukutaidosta. MMM:n vastaa ruokaturvasta ja vesihuollosta hyvin erilaisin toimin. Kannattava maataloustuotanto on turvaa parhaiten ruokaturvan. Vesihuollon toimivuuden takaamiseksi sen on oltava jatkossakin kuntien omistuksessa ja määräysvallassa. Yhtenä olennaisimmista kriisinhallinan varaustumisessa on ilmastomuutokseen sopeutuminen. Tässä MMM tekee yhteistyötä eri hallinnonalojen kanssa.

On tärkeää, että yksityisen sektorin toimijat otetaan mukaan EU-tason varautumisen vahvistamiseen. Tässäkin Huoltovarmuuskeskuksen poolitoiminta voisi toimia mallina koko EU:n yksityisen ja julkisen sektorin yhteistoiminnasta. Komission tulisikin selvittää varautumisen ja huoltovarmuuden kannalta kriittisten yksityisen sektorin toimijoiden EU-tason verkostoja varautumisyhteistyön kehittämistä.

Varautumisunionistrategissa tulisi myös vahvasti korostaa EU-NATO-yhteistyötä resilienssiin liittyvissä siviili-sotilasyhteistyön kehittämisen. Ruoka ja maatalous on yksi NATO:n resilienssin perusvaatimuksista. EU-lainsäädäntö on tietyissä tapauksissa varsin joustamaton erityisesti, kun kriisitilanteissa olisi tarvetta poikkeustoimenpiteisiin tai esimerkiksi kun kyseessä on isäntämaantukea tarvitaan tietyissä sotilastoimenpiteissä, esimerkkeinä mainittakoon eläin- ja kasvinterveyslainsäädäntö. Myös koronaaikana EU:n maataloustukijärjestelmään olis kaivattu joustoa. EU:n kokonaisturvallisuuden jalkautumisen yhteydessä olisikin syytä pohtia, olisiko säädöksissä jouston mahdollisuutta häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.